Lucian BÂGIU

Universitatea Norvegiană de Ştiinţe şi Tehnologie din Trondheim, Facultatea de Arte
The Norwegian University of Science and Technology (NTNU) in Trondheim, Faculty of Arts

În Ardeal, la 1884. Intelectualul român şi aspiraţiile sale

Transylvania, 1894. Romanian intellectual and his aspirations

The article comprises an exemplification of the method the author used in his scientific research as a member of the grant Presa românească şi ideea naţională. Antologie, studiu, dicţionar, dosar critic (The Romanian Press and the National Idea. Anthology, Study, Dictionary, Critical File)*, 2005-2006, CNCSIS code 782, coordinator of grant Professor Mircea Popa. The author was responsible for the publications "*Telegraful român*" ("*The Romanian Telegraph*")* *(1853-1918) and "*Tribuna*" ("*The Tribune*") *(1884-1903), both of which appeared in Sibiu. The author presents below a brief analytical file of the magazine and a selection of three articles it contained in its early beginnings. All of these articles refer to the relationship of the Romanian intellectuals from Transylvania with the Hungarian ruling political system and point out a rather discomforting state of mind at the time.*

Keywords: *Hungarian, national, political, press, Romanian, Transylvania*

Institution's address: **Postal address**: N-7491, Trondheim, Norway; **Visiting address:** Departmental office, room 5557 in building 5, level 5 at Dragvoll campus; **Telephone:** + 47 73 59 68 03, **Fax:** + 47 73 59 65 12

Personal e-mail: *lucian_bagiu@yahoo.com*

Fişă de dicţionar:

TRIBUNA. Cotidian politic şi literar al românilor din Transilvania. Apare la Sibiu (14 aprilie 1884 – 5 decembrie 1893; 4 ianuarie 1894 – 29 aprilie 1903). Director şi redactor responsabil: I. Slavici (1884-1886); redactor responsabil: Cornel Pop Păcurar (1884-1886), Pompiliu Pipoşiu (1886-1887), Septimiu Albini (1886-1890), Aurel Popa (1886-1887), Andrei Balteş (1890-1901), Alexandru Dordea (1893-1894), Ioan Ciontea (1893-1896), Cornel Scurtu (1893-1894), Teodor V. Păcăţian (1896-1897), Ioan Morariu (1897), Petru Simtion (1897-1898), L. L. Prasca-junior (1901), George Mohan (1901-1902), Ioan E. Prodan (1902), E. Dăianu (1903); redactor: G. Coşbuc (1886-1889). Editează suplimentele „Foaia ilustrată" (1891) şi „Tribuna literară" (1900-1902). Iniţiat de un grup de negustori români din Sibiu, cu scopul de a avea un organ care să reprezinte „curentele populare" şi să fie „un centru de lucrare literară", ziarul „Tribuna" a însemnat, după opinia lui I. Breazu, „triumful «Convorbirilor literare» în Transilvania", datorită activităţii lui I. Slavici, care venea cu experienţă de ziarist de la „Timpul" (1876-1924) şi a lui G. Coşbuc, care se afirmă ca poet original în paginile ziarului. Rubricile „Tribunei" sunt similare celor ale majorităţii ziarelor din România: „Revista politică", „Corespondenţa particulară a Tribunei" şi „Foiţa Tribunei". În articolele politice, istorice şi culturale, conducătorii „Tribunei" susţin ideea unei literaturi inspirate din realităţile naţionale, necesitatea folosirii unei limbi literare înţelese de întregul popor şi a normelor ortografice fonetice stabilite în 1880-1881 de Academia Română. În primii cinci-şase ani, „Tribuna" este alături de junimişti; după 1890 se apropie de cercurile liberale din România, rămânând însă în problemele culturale sub influenţa lui Titu Maiorescu şi a „Convorbirilor literare" (1867-1944). „Tribuna" adoptă, încă de la primele numere, ortografia fonetică propusă de Maiorescu prin „Convorbiri literare" şi Analele Academiei Române. După ivirea unor neînţelegeri între propietarii tipografiei şi redacţia ziarului şi după procesul memorandiştilor (1894), „Tribuna" renunţă la lupta activă şi se preocupă mai puţin de problemele literaturii. Sub conducerea lui E. Dăianu, ziarul „Tribuna" are o difuzare limitată, fiind nevoit să-şi întrerupă apariţia. Referindu-se la contribuţia ziarului la realizarea unităţii naţionale, I. Slavici scria în articolul *„Tribuna" şi tribuniştii*, din 1896: „Cu *Tribuna* a intrat în viaţa noastră comună un nou rând de oameni, care au dat lucrării nostre culturale un

nou avânt şi luptelor noastre politice o nouă direcţiune, care reprezintă, în dezvoltarea noastră naţională un nou curent. Curentul acesta, slab la început, a crescut din an în an şi a ajuns în cele din urmă a toate covârşitor, fiindcă el pornea din simţământul că, prin originea noastră, prin destoiniciile noastre particulare şi prin poziţia noastră geografică, noi, românii, deşi risipiţi în mai multe state, avem aceleaşi interese şi suntem meniţi a purta împreună aceeaşi grea şi frumoasă sarcină în Orientul Europei”[1]. Propagarea ideii de unitate politică şi culturală a poporului român – „Soarele pentru toţi românii la Bucureşti răsare”, se exprima Slavici într-o scrisoare –, promovarea unui realism popular sunt principalele puncte ale programului „Tribunei” de până la 1900[2].

În anul 1908 reţinem următoare prezentare succintă a publicaţiei: „ziar politic codtidian, înfiinţat 1884 în Sibiiu, sub direcţiunea lui I. Slavici şi editat de societatea pe acţ. «Institut Tipografic». Timp îndelungat cel mai citit ziar rom. în Trs., care a contribuit mult şi la îndreptarea limbei lit. Dincoace de Carpaţi. T., mai ales dela 1890, a fost organul acreditat al comitetului naţional, şi îndeosebi în chestiunea memorandului a avut rol conducător. T. a fost urmărită cu o lungă serie de procese politice, fiind judecaţi aproape toţi redactorii ei la temniţă şi societatea editoare la amenzi grele. (Numai dela 1893-1903 pedepsele dictate T.-ei represintă în total amenzi de 40.656 cor. Şi întemniţări pe timp de 17 ani!) Aceste procese în fine au consumat întreagă averea Inst. Tipografic şi au avut de urmare sistarea T.-ei în 16/29 Aprilie 1903.”[3].

Ioan Slavici

Recursul la istoriografia literară rezervă, nu de puţine ori, surprize şi paradoxuri notabile. Uităm de unde şi cum am purces pentru a ne regăsi astăzi străini de propriul trecut. Şi, parcă, înstrăinaţi de noi înşine. Reproducem, în cele ce urmează, trei dintre articolele anului inaugural al „Tribunei”, fără comentarii adiacente, oferind fiecăruia dintre cititori libertatea absolută a judecăţilor multiple.

I.

O răcoreală plăcută adie dinspre Budapesta: poliţia din Cluj a oprit o întrunire proiectată de studenţi şi senatul universitar a pornit cercetarea disciplinară contra iniţiatorilor tumultelor de la 14, 15, 16 şi 17 Mai.

Dacă este aşa, atunci putem să vorbim şi noi mai dezgheţat.

Înainte de toate „pro domo”.

Ni s-a făcut la Cluj şi nouă onoarea de a fi executaţi cu mare tămbălău: „Tribuna” a fost înfiptă în băţ, dusă cu mare triumf la locul, unde stăteau odinioară furcile clujenilor şi după toate acestea a fost dată în prada flăcărilor mistuitoare. Au asistat la acest act solemn vreo două mii de persoane, studenţi, funcţionari

publici, băieţi de prăvălie, calfe şi ucenici de meşteşugari, a fost şi muzică funebră, s-au intonat şi imnuri naţionale: niciodată nu ne-am fi crezut atât de importanţi, niciodată vrednici de o manifestaţiune atât de impozantă.

Pagubă numai c-a fost totodată şi atât de ridicolă.

Cum adică? – noi am provocat, chiar şi noi am provocat opinia publică maghiară?!

Inima deschisă cu care ne-am prezentat în publicitatea patriei noastre, sinceritatea, necondiţionata noastră iubire de adevăr, sunt acestea provocări?!

S-a produs în timpul din urmă în patria noastră o încordare, care poate să devină fatală atât pentru naţiunea română, cât şi pentru cea maghiară, şi această încordare nu va putea să înceteze decât aşa, dacă ne vom spune unii altora fără de înconjur ceea ce voim, ceea ce simţim, ceea ce gândim.

Noi am venit să împlinim această datorie patriotică şi amicală. Le-am spus maghiarilor: iată ce simte, iată ce vrea, iată cum gândeşte poporul român, pe care noi îl cunoaştem mai bine decât voi şi cu care noi ne-am identificat, iată ce voim noi, purtătorii vieţii intelectuale române.

George Coşbuc

Ne aşteptam ca ziarele maghiare să ne răspundă arătând în formulare clară şi fără de înconjur ce voieşte poporul pe care îl reprezintă ele, ce gândeşte, cum simte el.

Astfel s-ar fi început o ciocnire de idei, în care, punând argument lângă argument, încetul cu încetul ne-am fi apropiat unii de alţii, am fi găsit în cele din urmă terenul comun, pe care ne putem întâlni, şi am fi produs atât în ţară, cât şi în societatea europeană, care se interesează de noi, impresiunea că suntem două popoare care, unite prin interese comune, dau o garanţie destul de sigură pentru menţinerea ordinii, de care se simte atât de mare trebuinţă în vederea organizării Orientului şi a civilizării lui.

Se vede însă că în adevăr opinia publică maghiară nu poate suporta adevărul, când el izbeşte în înclinările ei.

Recunoaştem că suntem noi românii un fel de pericol elementar pentru naţiunea maghiară cu aspiraţiunile ei de astăzi: tocmai de aceea partea luminată a naţiunii maghiare trebuie să aibă curajul civic de a se uita cu ochiul liniştit în faţa acestui pericol şi de a se gândi cu toată seriozitatea asupra mijloacelor ce noi propunem pentru înlăturarea lui.

Ungaria trebuie să rămână un stat poliglot şi dreptul ei public trebuie să se dezvolte mai departe în acest sens: astfel nu este în lumea aceasta putere care să poate împiedica dizolvarea lui, şi cine ştie?! – cine are criminala îndrăzneală de a afirma că în procesul de dizolvare a statului nu vom pieri şi noi, cele două naţiuni care îi dau caracterul special şi, înţelese între dânsele, pot să-l susţină faţă cu orişice primejdie.

Drept argument contra acestei teze susţinute de noi, colegii noştri din Cluj ne răspund că suntem daco-români.

Nici noi nu zicem că nu.

Suntem parte din poporul român, cel mai mare popor din Orientul Europei şi cel mai închegat, vreo zece milioane de oameni care, cu toate că stau răspândiţi până înspre Tisza şi Nistru şi chiar peste Dunăre prin Serbia, Bulgaria şi Dobrogea, vorbesc acelaşi dialect numit daco-român, au aceleaşi obiceiuri şi aceleaşi tradiţiuni în ceea ce priveşte comorile de poezie populară, şi reprezintă acelaşi tip.

Acesta e un adevăr etnografic, pe care mai ales noi nu-l vom tăgădui.

Ce urmează însă din acest adevăr?

Urmează, că în mod fatal viaţa intelectuală, dezvoltarea etică, cultura acestor zece milioane de oameni este aceeaşi şi că prin noi, a treia parte din poporul român, patria noastră poate să stabilească cele mai intime relaţiuni cu Orientul şi să împlinească cea

mai însemnată parte din misiunea ei civilizatoare.

Astfel s-a şi urmat în mai multe rânduri.

Cele dintâi cărţi româneşti au fost tipărite la Braşov, la Sibiu, la Orăştie şi la Alba Iulia, iar tradiţiunile culturii moderne se încep tot în Ardeal şi la Viena.

Cea dintâi şcoală românească în Muntenia a fost înfiinţată de G. Lazăr, un ardelean, care şi-a făcut studiile la Sibiu şi la Viena; cea dintâi şcoală românească în Oltenia a fost înfiinţată de I. Maiorescu, alt ardelean, care şi-a făcut studiile la Viena, şi tot ardelean a fost cel dintâi profesor de limba română în Bucovina; tot ardeleni, ungureni şi bănăţeni au fost în parte organizatorii instrucţiunii de toate gradele în Moldova şi Muntenia.

Iar acolo unde am pus noi începuturile de cultură, sunt astăzi centre de lumină pentru întregul Orient.

Credem că patria noastră poate să fie mândră de treaba pe care au făcut-o prin noi în Orient, şi afirmăm hotărât că numai prin noi putea să facă treaba aceasta.

Ce vor maghiarii?

Voi nu voiţi cultură, - ne strigă ei: râvniţi la putere; voiţi unirea voastră naţională!

Când am zis noi că o voim aceasta?

N-aţi zis, - răspund ei, - dar o voiţi în taină?

În taină?

Apoi ceea ce nu se manifestă, politiceşte nu există ca voinţă, ci numai ca înclinare vagă şi încă neformulată.

Negăm că e pronunţată această înclinare; chiar admiţând însă că ea există, treaba oamenilor luminaţi nu este de a o formula prin articole de ziare, nici de a o întări prin agitaţiuni ridicole, ci de a suprima orişice încercare de a o formula şi de a căuta în toată liniştea un *ventil de siguranţă* contra ei.

Acest ventil, zicem noi, e dezvoltarea dreptului public al patriei noastre în sens poliglot.

În loc de a se încerca să ne convingă că nu este aşa, clujenii sparg ferestre şi uşi, bagă spaimă în familiile românilor, tulbură petrecerile fraţilor noştri de acolo, fac versuri pline de insulte la adresa publicului nostru şi ard în cele din urmă biata hârtie, care n-are alt păcat decât pe acela de a fi servit drept mediu pasiv pentru comunicarea adevărului.

Şi acestea sunt argumente, nu însă argumente ale unor oameni chibzuiţi şi iubitori de ordine, ci argumente de oameni dispuşi a risca totul pe o carte.

Nu, - răspund ei, - câtă vreme există un picior de maghiar în ţara aceasta, ea trebuie să rămână maghiară şi numai maghiară.

Prea bine! – noi aşteptăm ca forţa împrejurărilor să-i silească a vorbi altfel.

Ne pare dar bine că măsurile luate de guvern, pentru că ele înlesnesc aşteptarea – în toată liniştea.

Am dori însă ca fraţii noştri să nu considere măsurile luate de guvern drept o satisfacţiune dată celor insultaţi.

E o satisfacţiune pe care şi-o dă guvernul sie însuşi; buna reputaţie a poporului maghiar a fost compromisă şi e interesul guvernului să-i dea reparaţiune.

Apoi – prin măsurile luate contra iniţiatorilor tulburărilor de la Cluj d-l Tisza îşi câştigă aparenţele dreptului de a lua cele mai severe măsuri contra noastră.

Bunul cumpăt, statornicia şi trezia minţii: acestea să fie bazele liniei noastre de conduită.

Să dovedim că suntem un popor iubitor de ordine, dar tare în hotărârile sale, şi de ruşine va rămâne orişice s-ar încerca să atingă buna noastră reputaţiune.

Să fim noi fermi şi nimeni nu ne poate lovi fără de a se compromite.

Citim în „Telegraful”, oficiosul din Bucureşti, de la 8 mai a. c. următoarea apreciere asupra celor petrecute la Cluj:

„E dureros pentru noi să fim martorii neînţelegerilor crescânde dintre românii din Ungaria şi maghiari. Am vorbit în mai multe rânduri în aceste coloane despre chipul cum pacea şi liniştea ar putea intra acolo, unde acum ura domneşte cu spumele ei, şi cum în locul luptelor sterpe şi urâcioase, munca producătoare ar face din Ungaria unul din statele cele mai prospere şi liniştite. Scenele petrecute în Cluj, cu ocaziunea aniversării zilei de 3 mai 1848, ne-au umplu de durere; speram un moment ca tinerimea ungară, odraslă viguroasă a unui popor cavaler, uitând ura veche şi fără raţiune, va întinde, ea cel puţin, mâna românilor cu care trăieşte în acelaşi stat; ne făceam iluzia că generaţia nouă, mai liberală ca bătrânii care au făcut pe 48, vor [sic!] forţa, prin atitudinea lor, mâna părinţilor pentru a îndreptăţi naţionalităţile atât de încercate de sub coroana Stului Ştefan. Modul cum s-a purtat tinerimea universitară din Cluj, cu ocaziunea zilei de 3 mai, ne-a scos din inimă această iluziune. Ne-a fost dat să vedem că ungurii, tineri ca şi bătrâni, culţi ca şi inculţi, n-au făcut nici un progres în această privinţă şi că ei, care au ajuns să stimeze şi să iubească pe evrei, urăsc ca şi acum un secol pe românii muncitori şi leali, care contribuie în parte egală cu ungurii la sarcinile statului”.

(„Tribuna”, I, Nr. 21, Joi 10/22 Mai 1884, p. 81)

II. Înrâurirea maghiară

Cultivarea sentimentului naţional – am zis – consistă în aceea că ne apropiem de popor, vorbim astfel ca el să ne înţeleagă, ne purtăm precum se poartă şi el în împrejurări analoage, iubim ce iubeşte el şi respingem ceea ce nu găsim şi la dânsul, - căci e o urmă a înrâuririi străine tot ceea ce avem noi fără ca să aibă şi el.

Astfel trebuie să cultivăm în noi înşine iubirea de adevăr nu numai pentru că ea ne face capabili de dezvoltare etică, ci mai vârtos pentru că o găsim şi la popor şi lipsa ei nu poate fi decât o urmare a înrâuririi străine.

Mai e acum şi un al doilea păcat, care rezultă din exagerarea sentimentului de rasă.

Unde lipseşte iubirea de adevăr, trebuie neapărat să lipsească şi sentimentul de dreptate.

În maghiari s-a tocit aproape de tot acest sentiment.

Preocupat de naţionalitatea sa şi deprins a stăpâni, maghiarul nu mai e capabil de a cuprinde ideea dreptăţii; pentru el e drept ceea ce pare potrivit cu conservarea lui naţională şi nedreptate orişice concesiune făcută în favorul dezvoltării altora.

Astfel egalitatea îi pare lui o nedreptate, căci prin egalitate el e lipsit de privilegiile pe care le avea în trecut. Şi maghiarii nu se prefac când îşi manifestă indignaţiunea faţă cu stăruinţele noastre naţionale: sunt atât de preocupaţi de ei înşişi încât nu înţeleg cum ar fi cu putinţă ca noi să nu fim mulţumiţi cu situaţiunea în care ne aflăm, cum s-ar putea ca şi cererile noastre să fie drepte, de unde şi până unde noi ne socotim şi noi stăpâni în ţara noastră. De aceea drepturile pe care le-am câştigat după revoluţiunea de la 1848 lor li se par nişte abuzuri prin care îi spoliem pe dânşii de drepturile ce avuseseră odinioară şi adeseori, fiind vorba de drepturile noastre, ei le numesc privilegii şi stăruiesc pentru desfiinţarea lor.

Ei lucrează dar cu bună credinţă a omului orbit de patimă şi n-au conştiinţă de nedreptatea ce-o fac, când ne jignesc în dezvoltare. Nu simte maghiarul că este o călcare a celor mai esenţiale drepturi când ne impune limba maghiară în comună, în jurisdicţiune şi în instrucţiune până chiar şi în şcoala primară, nu are câtuşi de puţin conştiinţa nedreptăţii ce-o face unui întreg popor, când stăruie pentru maghiarizare, nu poate să înţeleagă natura criminală a faptei pe care o săvârşeşte, când din banii munciţi de noi creează aşezăminte menite a ne jigni în dezvoltare.

Această conştiinţă de dreptate ne lipseşte până la un grad oarecare şi nouă societăţii culte române.

Nu îi lipseşte însă poporului.

Românul e înainte de toate tolerant şi nota caracteristică e dispreţul pe care-l are faţă cu aceia care se leapădă de naţionalitatea ori de legea lor. Pe când maghiarul are o slăbiciune deosebită pentru străinii ce se pretind maghiari, românul se apropie cu neîncredere de cei ce se declară români fără ca în adevăr să fie şi abia în a treia ori în a patra generaţiune străinul românizat e socotit drept român între români. Pe când maghiarii înfiinţează societăţi pentru maghiarizarea numelor celor ce nu sunt, dar se pretind maghiari, în România opinia publică stăruie să se pună stavilă românizării numelor familiilor neromâne. Şi ori de câte ori s-ar încerca cineva să impună celor neromâni naţionalitatea română, el întâmpină reprobarea maselor poporului: românul, care ţine cu atâta îndărătnicie la legea şi la neamul său, simte nedreptatea faptei săvârşite prin jignirea cuiva în ceea ce-i priveşte legea şi naţionalitatea.

Urmează oare din acestea că maghiarii asimilează mai multe elemente străine decât românii?

Câtuşi de puţin.

Românii sunt ştiuţi ca popor cu deosebită putere de asimilare.

Şi ceea ce le dă această putere e tocmai toleranţa lor, superioritatea lor etică şi simţământul de mândrie cu care resping pe cei ce stăruie înainte de vreme. Nu îi este românului destul să zici că eşti român pentru ca să te primească: trebuie să te faci mai înainte în adevăr român, să gândeşti, să simţi ca el, să iei ideile lui, într-un cuvânt să te asimilezi, să te faci seamăn al lui.

Din contră maghiarii nu asimilează, ei primesc în mijlocul lor elementele străine neasimilate, încât acestea, luând parte la viaţa lor etică, le falsifică încetul cu încetul spiritul naţional. Astfel ei au şi ajuns a nu mai avea o viaţă naţională proprie, căci întreaga lor viaţă, întrucât ea are o oarecare valoare, e făcută mai ales de străinii ce se pretind maghiari: tot ceea ce e original e rău şi tot ceea ce e bun e german.

Dar nu acesta e răul ce rezultă din lipsa sentimentului de dreptate.

Sentimentul de dreptate e ceea ce-l face pe un popor capabil de dezvoltare politică.

Puterea fizică poate să întemeieze statele, însă numai iubirea dreptăţii poate să le conserve şi să le ducă spre dezvoltare.

Căci ce va să zică dreptate?

Îndată ce se ivesc doi oameni în lume, ei trebuie neapărat să intre în conflict, să se jignească unul pe altul, să-şi mărginească reciproc libertatea, şi cel mai tare îi va impune totdeauna celui mai slab voinţa sa. Astfel cel mai tare se va dezvolta cu mai multă lesnire, în condiţiuni mai favorabile, iar cel mai slab va tânji, fiind silit a-şi consuma cele mai bune puteri în folosul altuia.

Interesul comun e însă ca tot omul să se dezvolte potrivit cu capacitatea sa de dezvoltare: dreptatea e

garanția acestei dezvoltări generale. Ea mărginește stăpânirea celor mai tari, pentru ca și cei mai slabi să se poată dezvolta.

Important e dar în viața statului totdeauna *dreptul celui slab*, căci cel tare are puterea și poate totdeauna să impună respectul dreptului său.

A abuza de această putere, va să zică nedreptate.

Și această nedreptate o fac maghiarii în fieștecare zi și o fac fără ca să aibă măcar conștiința faptei lor, crezând că fac dreptate. Căci pentru dânșii drept este ceea ce le pare folositor rasei lor.

Tocmai de aceea ei sunt o rasă, nu însă un element de ordine, capabil de a conduce destinele acestei țări, din care ei nu fac decât abia a treia parte.

În timp de 18 ani, de când sunt stăpâni ai situațiunii, jignind pe celelalte popoare în dezvoltare, au slăbit încetul cu încetul simțământul de unitate politică, și astăzi am ajuns așa de departe încât în jumătate cel puțin din cetățenii Ungariei a străbătut convingerea că trebuie să se desființeze Ungaria de astăzi pentru ca dezvoltarea și pașnica viețuire împreună să fie cu putință. Nimeni nu mărturisește această convingere, dar tocmai aceasta dovedește că ea a străbătut adânc și în cele mai largi cercuri se știe că așa este, o simt și maghiarii înșiși.

Abuzul de putere trebuie neapărat să ducă la o catastrofă, căci viața de stat n-are altă menire decât împiedecarea abuzului de putere.

Înclinarea spre abuz, dacă ea s-ar ivi, să o combatem mai ales în noi înșine ca pe un rău contractat sub înrâurirea maghiară și să nu scăpăm niciodată din vedere că Roma a pierit când și-a pierdut sentimentul de dreptate.

Și oricât de nedrepți ar fi maghiarii față cu noi, noi înșine să ne păzim, când ni se dă ocaziune, dreptatea față cu dânșii, căci astfel și numai astfel vom învinge, ba vom produce chiar și în ei sentimentul superiorității noastre etnice.

(„Tribuna”, I, Nr. 74, Sâmbătă 14/26 Iulie 1884, p. 293)

III.

Acum câteva zile am exprimat părerea noastră de rău că rapoartele pe care le dă biroul de presă despre ziarele române nu sunt întotdeauna exacte și că îndeosebi și articolele noastre adeseori sunt rău interpretate în aceste raporturi.

„Nemzet”, comunicând în traducere un extras din cele zise de noi, ne adresează următoarele cuvinte:

„«Tribuna» poate vedea că am luat acum cunoștință și despre recriminațiunile ei mai domoale întocmai ca mai înainte despre izbucnirile și amenințările ei. Organele presei maghiare toate – departe de a căuta în presa naționalităților ceea ce e jignitor – apucă cu adevărată mulțumire patriotică orișice manifestațiune care accentuează din această parte credința către patrie și către ideea de stat maghiar. Cu toate că aceasta n-ar fi un merit, ci numai o împlinire de datorie, și în acest sens se ivesc puține exemple. Din acest articol constatăm că «Tribuna» accentuează, ce-i drept, buna înțelegere între români și maghiari, dar dacă i-am înțeles bine cuvintele socotesc pasivitatea drept cea mai corectă cale pentru aceasta. Nu punem la îndoială buna credință a acestui punct de mânecare; constatăm însă că acest drum e cel puțin cam cu înconjur.”

Ne simțim datori a mărturisi că „Nemzet” ne-a înțeles bine, dar că ne temem totodată ca nu cumva să se tragă din zisele noastre concluzii la care noi înșine nu voim să ajungem.

Înainte de toate stăruim asupra liniei de conduită ce ne-am ales ca organ de publicitate.

Cea mai de căpetenie preocupare a noastră este de a-i îndemna pe români la unire și la lucrare întinsă și de a înrâuri literaricește. Cât pentru politică, ne mărginim a spune adevărul asupra sentimentelor poporului român: nu propagăm idei, nu cultivăm tendințe, ci formulăm numai ideile care sunt predominante și marcăm tendințele care există la români, nu voim să fim conducătorii opiniei publice române, ci ne vom simți fericiți dacă vom putea să fim un interpret fidel al ei.

Ideile pe care le formulăm, pe care le indicăm, nu sunt dar ale noastre, ci ideile și tendințele care după cea mai intimă convingere a noastră determină linia de conduită a românilor.

Astfel voim să fim înțeleși.

Vorbim de sincera apropiere între români și maghiari pentru că partea cea mai bună și cu desăvârșire mare a poporului român o dorește; vorbim despre credința către patrie, pentru că îi știm pe români credincioși cetățeni ai statului în care se află: nu putem însă vorbi despre aderarea noastră la ideea de stat maghiar, fiindcă am spune un neadevăr, pentru care am fi huliți de toată suflarea românească.

Câtă vreme maghiarii se opintesc a face din țările supuse coroanei sfântului Ștefan un stat național maghiar, românii le sunt dușmani și gata a se uni la timp de grea cumpănă cu orișice alt dușman al lor: în zadar am zice noi că nu este așa, așa este și tot așa rămâne.

O sinceră apropiere între români și maghiari nu este cu putință decât fiind recunoscută natura poliglotă a patriei noastre. Despre un stat maghiar noi românii nu voim să știm nimic: nu ne iartă firea noastră românească să-l admitem și numai printr-o organizare așezată pe principii poliglote credem cu putință

consolidarea statului ungar.

Împinşi cu o putere covârşitoare spre dezvoltare, noi nu putem să scăpăm de soarta noastră: ori îi vom impune în unire cu elementele mai moderate Ungariei organizaţiunea poliglotă, ori vom zgudui statul din temelii, ori vom pieri. Alt curs istoria noastră nu poate să aibă. După ce-am trăit veacuri şi iar veacuri de-a rândul pe acest pământ, nu putem să ne stingem fără de a fi zguduit societatea în care ne aflăm.

N-o voim această zguduire, dar suntem mânaţi spre ea, pas cu pas, răsuflare cu răsuflare.

Cerem dar pacea, cerem tihna lucrării roditoare, voim să ne apropiem de aceia care au întocmai ca şi noi interesul ca la timp de grea cumpănă să nu fie singuri într-o lume plină de duşmani.

Ştim prea bine că cea mai potrivită cale de apropiere nu este pasivitatea; dar pasivitatea aceasta nu este o linie de conduită aleasă de bună voie, ci o necesitate neîndurată. Nu mergem în dieta din Budapesta, pentru că ni s-au închis drumurile şi pentru că nu avem încredere în aceia cu care ar trebui să stăm acolo de vorbă. După cele petrecute în curgerea celor din urmă zece ani, noi numai în autonomia Transilvaniei mai găsim pe din destul garantată libertatea noastră de dezvoltare: cine ştie să ne găsească altă garanţie, acela să ne-o spună.

Încrederea dar, care lipseşte, să şi-o câştige cercurile hotărâtoare ale naţiunii maghiare, şi dimpreună cu noi se vor retrage toţi aceia pe care azi opinia publică maghiară îi socoteşte drept nişte agitatori de meserie.

Nu se câştigă însă încrederea când chiar în fruntea numărului în care constată domolirea noastră, „Nemzet" publică un articol menit a dovedi cu cifre că legea electorală, cu censul ei excepţional pentru Transilvania şi cu voturile acordate foştilor nobili „per capita", este un favor acordat românilor. Aceasta n-o crede nimeni; aceasta este o teză, care nu mai cere să fie combătută, este o satiră ce ni se adresează nouă.

Începutul înclinării spre bună înţelegere e recunoaşterea adevărului, inima deschisă.

Această inimă deschisă n-o găsim încă la maghiari, şi de aceea din zi în zi depărtarea creşte.

Nu dorim nimic mai fierbinte decât pacea, încetarea luptei sterile, în care ne risipim cel mai preţios timp şi cele mai alese puteri; însă de renunţare nu suntem capabili, a capitula nu putem, chiar nici dac-am voi.

Trecuţi prin cele mai grele încercări, românii nu se lasă nici să fie amăgiţi prin vorbe adunate pe ales, nici să fie mistificaţi prin interpretări sofiste şi cu atât mai puţin să fie intimidaţi prin ameninţările unui ministru încrezut în atotputernicia sa: aceasta e convingerea noastră, şi cel ce vrea să ne combată, nu are decât să dovedească că suntem în rătăcire.

„Nemzet" vorbeşte de „izbucniri şi ameninţări" şi le pune alăturarea cu tonul „mai domol" pe care îl constată în urmă la noi.

Am dori acum ca oamenii mai luminaţi ai maghiarilor să-şi dea silinţa de a se convinge dacă opiniunea publică română aprobă tonul „mai domol" ori ceea ce „Nemzet" ia drept „izbucniri şi ameninţări".

Semnatarii Memorandumului
Rândul de sus (de la stânga la dreapta): Dionisie Romano, Patriciu Barbu, Dr. D.O. Barcianu, Gherasim Domide, Dr. Teodor Mihali, Dr. Aurel Suciu, Mihaiu Veliciu, Rubin Patiţa
Rândul de jos (de la stânga la dreapta): Nicolae Cristea, Iuliu Coroianu, Gheorghe Pop de Băseşti, Dr. Ioan Raţiu, Dr. Vasile Lucaciu, Dimitrie Comşa, Septimiu Albini
sursa: http://ro.wikipedia.org/wiki/Fisier:Memorandum-semnatari.jpg

În timp de câteva luni de zile „Tribuna” a devenit ziar răspândit şi mult citit între români: aceasta dovedeşte că ea a ştiut să răspundă la o trebuinţă general simţită.

Provocaţi pe fieştecare zi de presa maghiară, de autorităţile publice maghiare, de societatea maghiară, românii, oricât de domoli din fire şi doritori de pace s-au cuprins încetul cu încetul de o agitaţiune supărătoare şi vor ca această agitaţiune să se manifesteze în mod genuin: noi nu izbucnim, ci întâmpinăm izbucnirile în faţa cărora ne aflăm, nu ameninţăm, ci răspundem la ameninţările ce ni se fac: voim să se ştie că ne simţim la noi acasă şi nu suferim să fim trataţi drept nişte străini pe pământul nostru strămoşesc.

În „ton domol” nu putem să ne adresăm decât la aceia care ni se prezintă şi ei domoli.

Şi dacă românii ar suporta cu indiferenţă toate batjocurile, toate jignirile, toate ameninţările ce li se fac, n-am mai voi să fim interpreţi ai sentimentului lor public, ne-am sfii a mărturisi că suntem şi noi români şi, simţindu-ne izolaţi, am renunţa de a mai susţine o cauză pierdută.

Exprimăm sentimentul public al românilor, care se simt destoinici a-şi asigura cu orice preţ libertatea de dezvoltare în patria lor, şi aceştia sunt majoritatea covârşitoare, sunt totalitatea românilor din ţările supuse coroanei Sfântului Ştefan.

E cu putinţă că aceia care îi provoacă pe români vor dinadins să-i împingă la izbucniri nesocotite: vom stărui cu tot dinadinsul contra unor asemenea izbucniri dar, dacă stările de lucruri nu se schimbă, nu luăm răspunderea că vom putea izbuti.

(„Tribuna”, I, Nr. 114, Marţi 4/16 Septemvrie 1884, p. 453)

Note:

1. Apud I. Hangiu, *Reviste şi curente în evoluţia literaturii române*, Bucureşti. Editura Didactică şi Pedagogică, 1978, p. 105.

2. Cf. I. Hangiu, *Dicţionarul Presei Literare Româneţti, 1790-1990*. Editura Fundaţiei Culturale Române. Ediţia a II-a revizuită şi completată, Bucureşti, 1996, pp. 477-478.

3. Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română*, publicată din însărcinarea şi sub auspiciile Asociaţiunii pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român. Tomul III, Kemet-Zymotic. (Cuprinde 18,819 articole cu 2 harte, 2 adnexe şi 16 ilustraţiuni în text). Editura şi tipografia lui W. Krafft, Sibiu, 1908, p. 1126.

Bibliography

Antip, C. *Istoria presei române* / The History of the Romanian Press, Bucureşti, 1979.

Dr. Diaconovich, C. *Enciclopedia Română* / The Romanian Encyclopaedia, Published with the errand and under the patronage of The Association for the Romanian Literature and for the Culture of the Romanian People. Tome III, Kemet-Zymotic. (Comprises 18,819 articles with 2 maps, 2 annexes and 16 illustration in the text, Sibiu: W. Krafft Publishing House and Printing Office, 1908.

*** Dicţionarul Literar Românesc de la origini până la 1900 / The Literary Romanian Dictionary from its Origins to 1900, Bucureşti: Academiei Publishing House, 1989.

*** *Dicţionarul presei româneţti. 1731-1918* / The Dictionary of the Romanian Press. 1731-1918, Bucureşti, 1997.

Hangiu, I. *Reviste şi curente în evoluţia literaturii române* / Magazines and Orientations in the Evolution of the Romanian Literature, Bucureşti: Didactică şi Pedagogică Publishing House, 1978.

Hangiu, I. *Dicţionarul Presei Literare Româneţti. 1790-1990* / The Dictionary of the Romanian Literary Press. 1790-1990, Second edition, re-examined and updated. . Bucureşti: Fundaţiei Culturale Române Publishing House, 1996.

Iorga, N. *Istoria presei române de la primele începuturi pînă la 1916* / The History of the Romanian Press from its Early Beginnings to 1916, Bucureşti, 1994.

Marinescu, Eugen. *Din Presa Literară Românească, 1918-1944* / From the Romanian Literary Press, Bucureşti: Albatros Publishing House, 1975.

Micu, D. *Început de secol, curente şi scriitori* / Beginning of Century, Orientations and Writers, Bucureşti: Univers Publishing House, 1970.

Popa, Mircea; Tascu, Valentin. *Istoria presei româneţti în Transilvania* / The History of the Romanian Press in Transylvania, Cluj-Npoca: Dacia Publishing House, 1980.

Petrescu, D. *Din presa literară a secolului XIX – Antologie* / From the Literary Press of the XIX Century, Bucureşti: Tineretului Publishing House, 1967.

Răduică, G.; Răduică, N. *Dicţionarul presei româneţti. 1731-1918* / The Dictionary of the Romanian Press, Bucureşti: Ştiinţifică Publishing House, 1995.